

Wat is Reggio?

Carlina Rinaldi en Peter Moss

Precies 40 jaar geleden, in februari 1964, werd in de Italiaanse stad Reggio Emilia het eerste stedelijk centrum voor jonge kinderen geopend. Niet alleen in Reggio Emilia zelf wordt deze verjaardag gevierd; over de hele wereld herdenken mensen deze gebeurtenis. Reggio is immers één van de belangrijkste ervaringen ter wereld op het gebied van de opvoeding van jonge kinderen.

Ieder jaar opnieuw bezoeken duizenden mensen de stad om van de Reggio-ervaring te leren. De tentoonstelling 'De honderd talen van kinderen' reist sinds 1981 de wereld rond, samen met sprekers uit Reggio. Tijdens de afgelopen 22 jaar is ze 112 keer tentoongesteld in 103 steden verspreid over 23 landen. Er bestaan 'Reggio-netwerken' in 13 landen, waaronder Australië, de Verenigde Staten, Korea, Groot-Brittannië, Duitsland, Nederland en Scandinavië. En het werk van Reggio heeft zelfs weerklank gevonden in een aantal Aziatische en Latijns-Amerikaanse landen.

Pedagogische ideeën en praktijken

Maar wat is Reggio nu precies? En wat is het verband tussen Reggio en al deze verschillende mensen en plaatsen? Reggio Emilia is een stad met 150.000 inwoners, gelegen in Emilia Romagna, één van de meest welvarende regio's van Europa. Het is een oude stad, van een comfortabele grootte, waar men, volgens Jerome Bruner, 'kan kennismaken met een zeldzame vorm van hoffelijkheid, een bijzondere vorm van wederzijds respect'. Reggio is ook een netwerk van 33 centra

voor jonge kinderen, voor kinderen van enkele maanden oud tot 3 jaar (*asili nido*) en voor 3- tot 6-jarigen (*scuole dell'infanzia*). In dit nummer verwijzen we naar deze centra respectievelijk als 'kinderdagverblijven' enerzijds en '(kleuter)scholen'

anderzijds. Als verzamelterm gebruiken we de benamingen 'centra voor (de opvang van) jonge kinderen' of 'stadsscholen'. Ze zijn immers opgezet en uitgebouwd door het stadsbestuur. Maar Reggio is, vóór alles, een geheel van pedagogische ideeën en praktijken. Deze zijn doordrongen van culturele waarden en maken van de centra voor jonge kinde-

ren sociale en politieke plaatsen. De artikels in dit nummer, geschreven door mensen uit Reggio of door 'vrienden van Reggio', geven een overzicht van enkele van de belangrijkste ideeën en praktijken in Reggio.

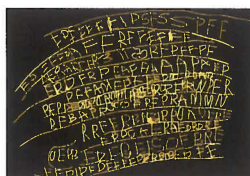
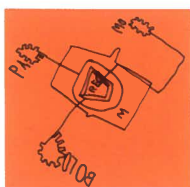
Het 'rijke' kind

Een van de meest belangrijke invloeden die Reggio onderging was die van de grote pedagoog Loris Malaguzzi (1920-1994), de eerste directeur van de stedelijke centra voor jonge kinderen. Zijn invloed is overal in Reggio voelbaar, zelfs nu nog, 10 jaar na zijn dood. We vinden die invloed terug in de bereidheid om de grenzen van de conventionele psychologie en pedagogiek te overstijgen, in het verlangen om verbanden te leggen en nieuwe relaties aan te knopen, in het sceptisch kijken naar zekerheden en naar lineaire vooruitgang, en in de liefde voor complexiteit, vernieuwing en andersdenken.

Malaguzzi's uitgangspunt was de uitdagende vraag: hoe zie jij het kind? Zijn antwoord was optimistisch, zoals blijkt uit zijn interview met Carlo Barsotti in dit nummer. Zijn visie is dat van een 'rijk' kind, 'dat vele mogelijkheden bezit bij zijn geboorte en wiens buitengewoon potentieel ons voortdurend blijft verbazen... dit is een getalenteerd kind, voor wie een getalenteerde leerkracht nodig is.'

Kennisopbouw en documentatie van leerprocessen

Volgens Paola Cagliari en haar collega's werkt het kind actief mee aan het verwerven van kennis. Het is, om Vea Vecchi te citeren, 'geboren als een geheel, en het probeert met al zijn zintuigen in relatie te

treden met de wereld rondom ons, met de bedoeling die wereld te begrijpen.' Jammer genoeg is het echter vaak zo dat we onszelf juist 'in stukjes opgedeeld' zien. Tegen de tijd dat kinderen leerplichtig zijn, hebben we hun mogelijkheden en hun potentieel misschien al verpest. Zo maken we het 'rijke' kind dus arm. Wat we moeten doen is de scholen aanpassen aan het kind in plaats van andersom. Leren is niet het doorgeven van een afge-

bakend geheel van kennis, wat Malaguzzi bedoelt met een 'kleine' pedagogiek. Leren is daarentegen iets constructiefs, waarbij ieder mens zijn eigen kennis opbouwt, altijd in een democratische relatie met anderen en openstaand voor verschillende visies – want individuele kennis is altijd onvolledig en voorlopig. Vanuit dit perspectief is leren een proces van opbouwen, testen en opnieuw opbouwen van theorieën. Daarbij wordt voortdurend nieuwe kennis gecreëerd. Leerkrachten én kinderen zijn voortdurend aan het leren. Het leren zelf is een onderwerp van voortdurend onderzoek, en dat moet ook zichtbaar worden gemaakt.

Eén manier om dit te doen is de pedagogische documentatie. Daarbij worden leerprocessen gedocumenteerd op verschillende manieren, zodat ze kunnen worden gedeeld, besproken en geïnterpreteerd. Pedagogische documentatie is volgens Vea Vecchi 'een unieke bron van kennis... het is waardevol materiaal voor leerkrachten, maar ook voor de kinderen, de gezinnen en voor iedereen die is geïnteresseerd in de manier waarop kinderen denken.' In dit proces is een belangrijke rol weggelegd voor de 'pedagogistas'. Dit zijn ervaren opvoeders die werken met een klein aantal centra, en die het inzicht in het leren helpen verdiepen.

De bekende verwijzing van Malaguzzi naar de 'honderd talen van kinderen' heeft Reggio geïnspireerd om 'ateliers' (workshops) op te zetten, waar bepaalde 'visue-

le talen' kunnen worden gebruikt als onderdeel van het complexe proces van kennisopbouw. Deze ateliers zijn 'een manier om bruggen te slaan en relaties tot stand te brengen tussen verschillende ervaringen'. Hierdoor kunnen verbanden worden gelegd, een centraal thema in de visie op opvoeding van Reggio. Vea Vecchi, een 'atelierista', geeft aan hoe weinig aandacht er wordt besteed aan de zogenaamde 'expressieve' talen in scholen voor oudere kinderen.

Participatie

'Luisteren' en 'relaties' zijn twee woorden die vaak worden gebruikt voor het beschrijven van de Reggio-pedagogiek. Het zijn essentiële voorwaarden voor het leren en ze weerspiegelen op hun beurt diep-culturele waarden als solidariteit, democratie en participatie. Over 'participatie' gaat het artikel van Paola Cagliari en haar collega's. Volgens hen is participatie 'niet alleen de betrokkenheid van gezinnen bij het schoolleven' maar ook 'een waarde, een onderscheidend kenmerk, een manier om te kijken naar diegenen die betrokken zijn bij het opvoedkundig proces en de rol van de school'. Het individu en de groep staan niet met elkaar op gespannen voet, maar vullen elkaar aan, zoals Vea Vecchi constateert: 'individueel leren is onlosmakelijk verbonden met leren in groep'. En altijd ligt aan de basis van participatie de dialoog. Het Reggio-verhaal van de afgelopen 40 jaar is er één van voortdurende dialoog, zowel op lokaal als op globaal niveau.

Het gaat niet alleen over de relaties tussen kinderen, ouders en leerkrachten. Even belangrijk is de band tussen de centra voor jonge kinderen en de bredere gemeenschap en de stad. Het kind is een actieve burger in de stad, vandaag en in de toekomst. Een burger met rechten, die bouwt aan cultuur, die actief bijdraagt aan het stadsleven, en die in staat is tot reflectie en creativiteit. Uit het artikel van Simona Bonilaura en haar collega's blijkt duidelijk dat de stad – niet alleen de fysieke omgeving maar de cultuur die zij draagt – van groot belang is voor iedereen die betrokken is bij de centra voor jonge kinderen in Reggio. De stad is zelfs onderwerp van een project waarbij kinderen een gids maken over Reggio. Opnieuw gaat het niet allen over lokaal burgerschap; het kind is er zich ook van bewust dat hij een wereldburger is.

Onderzoek

In dit nummer vind je ook vele verwijzingen naar onderzoek, een ander belangrijk

Reggio-concept. Het gaat hier niet over onderzoek als een activiteit uitgevoerd door specialisten-buitenstaanders, maar wel over onderzoek als een onderdeel van de dagelijkse praktijk, onderzoek dat door iedereen kan worden gedaan – het kind als onderzoeker, de leerkracht als onderzoeker, de ouder als onderzoeker. Onderzoek is een manier van denken, een houding, die kan worden ontwikkeld of verwaarloosd. Het biedt een antwoord op nieuwsgierigheid en twijfel. Onderzoek leidt tot nieuwe kennis en kritisch denken, en het is verbonden met burgerschap en democratie. Zoals alles in Reggio, is onderzoek geen eenzame activiteit, maar een proces van relaties en dialoog.

Hoe moeten we Reggio nu eigenlijk zien? Zeker niet als een model of programma dat uniform kan worden toegepast volgens de gebruiksaanwijzing op de verpakking! Het pedagogisch denken en de pedagogische praktijk van Reggio komen voort uit een zeer bijzondere context en een zeer bijzon-

dere politieke en ethische keuze. Die ideeën en die praktijk kunnen anderen echter inspireren om hun eigen werk en praktijk op te bouwen, niet als een vorm van reproductie maar als een proces waarbij iets nieuws wordt opgebouwd.

In een tijd waarin de conformiteit in de centra voor jonge kinderen alsmaar toeneemt, is het allerbelangrijkste misschien wel dat Reggio ons hoop geeft. Hoop dat het mogelijk is om anders te denken en te handelen, een eiland van onenigheid te worden en een lokaal cultureel project te creëren dat de moed heeft om te leven met onzekerheid en verandering.

Carlina Rinaldi was pedagogisch directeur van de stedelijke centra voor jonge kinderen in Reggio Emilia.

Momenteel is zij pedagogisch adviseur voor Reggio Children en geeft ze les aan de universiteiten van Modena en Reggio.